

Halden Kommune
Postboks 150
1751 Halden

Borgerinitiativet
«Stans utbygging av Tyska og
Hollenderen i Halden»

Deres Ref: 2020/ 1133

Dato: 27.01.2021

Høringsuttalelse i sak:

«Reguleringsplan for Fredrikshald brygge, Tyska»

fra Borgerinitiativet «Stans Utbygging av Tyska og Hollenderen i Halden»

Innledning

«Stans Utbygging av Tyska og Hollenderen i Halden» er en borgerinitiativgruppe som i skrivende øyeblikk teller 1800 medlemmer.

Vi mener risikoanalysen og konsekvensutredningen er mangelfull i denne saken, og ønsker derfor å komme med innspill som kan gi et mer helhetlig bilde.

Alvorlige mangler i konsekvensutredningen må utredes bedre. I de aller fleste tilfellene henviser vi til lovverket og anbefalinger fra Statlige direktorater.

Flere av manglene kan få alvorlige økonomiske konsekvenser for Halden Kommune og dens innbyggere. Dette i forhold til innhold og bindinger i salgskontrakt mellom Norske Helsehus AS/ CondoVita AS og Halden Kommune/ Halden Byutvikling AS.

I følge forurensingsloven ligger ansvaret for forurensing hos forurenser.^I I dette tilfellet ser det imidlertid ut til at myndighetene har godtatt at ansvaret er overdratt Halden kommune. Vi er redd dette ansvaret vil hvile tungt på kommunen i lang tid.

Dette kan også gjelde forurensing i dyp grunn, siden området er fylt opp med treflis, som kan føre til utvikling av metangass.^{II}

Godkjent av Styregruppen i «Stans utbygging av Tyska og Hollenderen i Halden»

(Elektronisk godkjent signatur) (EGS)

Dato: 27.01.2021

Per-Arne Torp

Leder av Styregruppen

Innhold

Innledning.....	1
Skjematisk oversikt.....	2
Utdyping.....	4
1. Utredning av grunnforhold på området.....	4
2. Utglidningsfare.....	4
3. Maritime kulturminner.....	4
4. Sanering av giftstoffer på området.....	5
5. Lekearealer og Bane NOR.....	5
6. Rekreasjonsverdi.....	6
7. Manglende/ foreldet dokumentasjon i detaljplan.....	6
8. Arkitektur.....	7
9. Økonomi.....	8
Mottakadresser.....	8

Skjematisk oversikt

Nr	Utbyggers beskrivelse	Vår høringsuttalelse
1	Utbygger beskriver i egen ROS-analyse av grunnforhold, at Tyska-området er fylt opp med treflis i en dybde fra 0 til -13 meter under normal vannstand. <u>III</u>	Med så mye biologisk nedbrytbart avfall i grunnen, er dette å regne som et avfallsdeponi. Miljødirektoratet anbefaler på det sterkeste å ikke oppføre bolighus på eller i randsonen av avfallsdeponier. De sier også at metangasskontroll av området skal gjennomføres. <u>IV</u>
2	Videre i ROS-analysen står det at det er middels fare(4) for utglidning av området.	Dokumentasjon for at området er sikret for utglidning er foreldet. Siden spuntveggen som sikrer området for utglidning er av tre, så kan denne være svekket siden den gang. NVE har bemerket fare for utglidning og for flom. <u>V</u>
3	Utredning for maritime funn er gjennomført i bukta ved området. Dette er utført av Norges Maritime Museum. Ingenting av interesse er funnet. «Legg merke til at det står i ROS-analysen at undersøkelsen er gjort ved Tyska. Altså ikke på Tyska».	Vi mener denne utredningen av NMM er mangelfull, da det kun er sjekket i fjorden utenfor området. Det skal ligge seilskuter fra 1700-tallet nedgravd i Tyska. <u>VI</u> Fortidsminneloven sier at det er undersøkelsesplikt ved offentlige og større private tiltak. <u>VII</u> Undersøkelse må gjennomføres.
4	Det hevdes i ROS analysen at risikoen for spredning av giftig masse i anleggsfasen er vurdert til lav(4).	Det er flere uklarheter i hva som har skjedd med det giftigste avfallet.

Nr	Utbyggers beskrivelse	Vår høringsuttalelse
5	På plankart er alle barneaktiviteter på området lokalisert langs dagens jernbanetrase. <u>VIII</u>	Hvis Bane NOR en gang i fremtiden bestemmer seg for dobbeltspor inn til Halden, så er det disse områdene som vil bli berørt. Aktivitetsområder for barn er en viktig del av et nytt byområde. Man bør utrede Bane NOR sine intensjoner i fremtiden og få dokumentasjon for deres planer.
6	Planbeskrivelse 3.7 Rekreasjonsverdi/rekreasjonsbruk, uteområder. I dag ligger planområdet brakk og er relativt gjengrodd. På grunn av områdets flotte beliggenhet ned mot elva og fjorden er det likevel folk som benytter seg av området til rekreasjon. <u>IX</u>	Vi mener at den helsemessige gevinsten er utilstrekkelig utredet med hensyn til å beholde dette naturområdet i sin naturlige skjønnhet og beliggenhet inntil fjorden. Geografien her er relativt flat, og dette er en fordel med tanke på eldrebølgen som kommer i fremtiden. Dette området kan brukes til rekreasjonsområde selv for handikappede.
7	Utbygger mener detaljplanen er vel-dokumentert.	Vi mener hele områdereguleringen må legges ut til ny offentlig høring. Begrunnelsen for dette er at all dokumentasjon for detaljplan og område reguleringen er blitt foreldet. Samt at det mangler dokumentasjon på grunnforhold. Nye innspill fra Miljødirektoratet, NVE og annen ny viten om området som er aktuelt i dag er ikke lagt til grunnlag for områdereguleringen. Dokumentasjon for grunnforhold i området skriver seg helt tilbake til syttitallet.
8	Utbygger mener arkitekturen passer fint inn i bybildet og at boligområdet vil bli en naturlig utvidelse av byen.	Vi mener arkitekturen bryter fullstendig med resten av byen. Dette byområdet vil fremstå som et utkantstrøk av byen, og skille byen fra fjorden. Dette vil føre til som i så mange andre byer at også Halden kommer til å få begrep som «gamlebyen». Vi ønsker at Halden skal være en kulturby med helhet.
9		Totalkostnadene for kommunen er ikke dokumentert.

Dette er de viktigste ankepunktene fra borgerinitiativet «Stans utbygging av Tyska og Hollenderen i Halden». Vi viser også til våre tidligere innspill i saken og ber om at disse leses som en del av denne høringsuttalelsen. X

Vi er dypt bekymret for økonomien i dette prosjektet.

Utdyping

1. Utredning av grunnforhold på området.

Det absolutt største økonomiske faremomentet for Halden kommune er muligheten for metandannelse i flisdeponiet. Vi har gjentatte ganger lagt fram videobevis for at det finnes brennbar gass i grunnen på Tyska.XI

Hvis det skulle vise seg å være metangass som kommer opp fra grunnen på Tyska, å kan det bli meget kostbart å sanere området. Vi anslår alt fra beløp 200 til 700 millioner som sannsynlig. Vi er redd det er kommunen som blir sittende med denne kostnaden.

Grunnundersøkelse av faglig kompetent firma er tilrådelig før reguleringsplan kan godkjennes.

2. Utglidningsfare.

Vi kan ikke selge et landområde som er regulert for boligformål, uten å kontrollere sikkerhet grundig. Dette kan medføre kostbare søksmål fra utbygger/ borettslag i ettertid og ikke minst koste menneskeliv.

Rundt området finnes det en gammel spuntvegg av treverk. Dette er trestolper stukket ned i bakken og bunter av kantflis for å holde området på plass. På et tidspunkt ble disse stolpene kappet jevnt med vannet. I dag er spuntveggen delvis råtnet vekk. Fare for utgliding er meget sannsynlig.

Også Miljø- og forurensningsdirektoratet har påpekt denne faren i brev til Halden kommune. sitat:XII

«Før gravearbeidene starter må det gjøres en vurdering av kompetent instans om stabiliteten av området under graving og om det kan være fare for utgliding av masser. Dette gjelder spesielt spuntveggen som omkranser området mot elva og fjorden.»

Ved godkjenning av detaljplan med den utdaterte dokumentasjonen som foreligger, påtar Halden Kommune seg et stort ansvar.

Det må forlanges dokumentasjon for at utglidning ikke vil skje, nå eller i overskuelig fremtid, eller dokumentasjon på at tiltak mot slik utgliding er planlagt.

3. Maritime kulturminner.

Tyska som opprinnelig er odden mellom Lilleelva og Tistas hovedløp har i tidligere tider vært maritimt område.

I følge Forstrøm og folketradisjonen skal denne odden være kunstig oppbygd rundt et skip fra syttenhundretallet. Se vedlagt kart.XIII Dette er sagt å være tyske seilskuter som ble brukt til tømmerfrakt på den tiden. I så fall inngår disse i Haldens historie i høyeste grad.

Vi vet at Norsk Maritimt Museum har vært i området og fjorden tenfor. Men landområdene er ikke sjekket. Derfor mener vi at det er mangelfull dokumentasjon på søk etter maritime fortidsminner.XIV

Lov om kulturminner § 2, 4 og 14 legger retningslinjer for hvordan saker som dette skal behandles.

Vi vet at det også er tatt hensyn til § 18 i denne saken, hvor utbygger har fått meldeplikt til Norsk Maritimt Museum ved funn under graving. I følge detaljplanen, så skal det ikke graves dypt i området i forbindelse med bygging. Man risikerer dermed at verdifulle kulturminner forsvinner uten å bli oppdaget.

Vi ber om at det tas hensyn til §16 i kulturminneloven om pålegg om utbedring av skade ved pæling. Vi anbefaler at en grundig undersøkelse av landområder gjennomføres før godkjenning av detaljplan.XV

4. Sanering av giftstoffer på området.

Halden kommune har ansvaret for håndtering av eldre forurensing før Tyska kan tas i bruk som boligområde.

I Tiltaksplan for graving er det dokumentert sterkt arsenforurenset materiale i området ved Saugbrugsforeningens gamle impregneringsverk.XVI

«I området rundt impregneringsverket er det funnet høye konsentrasjoner av arsen, kobber og krom. Innholdet av arsen er i flere av punktene over grense for farlig avfall.»

Dette er en medvirkende årsake til at Haldens kommunelege fraråder bading og graving i området.XVII

Plasseringen til disse sterkt forurensete prøvene framgår av kart.XVIII Dette er stedet der impregneringsverket ble revet og masse fjernet i 2018. Se bilde.XIX

Farlig avfall er over fareklasse 5 og i en klasse som ikke kan lagres på Rokke avfallsmottak. Tiltaksplanen nevner NOAH (Langøya, Holmestrand) og Kommunekemi i Danmark som mulig destinasjon for dette avfallet.XX På spørsmål til Halden kommune har vi fått oppgitt at avfall som overstiger klasse 5 er levert til Norsk Spesialolje AS.XXI Norsk Spesialolje tar bare i mot avfall i væskeform. I mottaksdeklarasjonen omtales dette som «sigevann».XXII. Avfall i klasse 5 og lavere er levert Rokke.

I følge Norsk institutt for vannforskning, har det ikke vært utlekking av forurenset materiale fra området.XXIII

Det kan altså se ut som jordmassene som i 2011 ble betraktet som farlig avfall, i 2018 har rykket ned en fareklasse, samtidig som vann som kommer i kontakt med disse jordmassene blir så sterkt forurenset at de fortsetter å være farlig avfall.

Dette virker merkelig.

Vi er bekymret for at det kan ha skjedd en uttynning av masser.

Miljødirektoratet er kontaktet.

Kommunen er her i en uheldig dobbeltrolle som både grunneier og planetat. Forholdet bør undersøkes av en nøytral instans før ytterligere beslutninger eller tiltak på området.

5. Lekearealer og Bane NOR.

Det er å anse som meget viktig at barns lekelyst er tatt høyde for i byplanleggingen. Barns mulighet til aktivitet i området blir redusert dersom det reguleres til bolig og havn. Barn trives i uryddig natur.

Vi anser det som best hvis barn får leke i naturen slik området fremstår i dag.

Skal areal settes av til lekeområder er det viktig at det ikke oppstår fremtidige konflikter med andre behov.

Lekearealer er i plankart plassert inntil dagens jernbanetrase. XXIV

Samferdselsdepartementet har vedtatt at det skal legges dobbeltspor til Halden. Dette er lite sannsynlig at kommer til å skje i nær fremtid, da Halden kommune ikke har funnet en god løsning for trase.

Det som er mer sannsynlig er at behovet for et høyhastighetstog vil gjøre seg gjeldende. Spesielt med tanke på mange nyinnflyttede pendlere fra Oslo området som har sitt virke i Oslo.

Dagens togtrase med den krappe svingen ved Refneveien gjør at togene kun kan holde en makshastighet på 50 km i timen inn mot jernbanestasjonen.

Det er nærliggende å tenke at Bane NOR i fremtiden ønsker å rette denne svingen. Dette vil gå på bekostning av arealet satt av til lekeplass.

En alternativ plassering av lekeplass, og utredning om Bane NOR sine fremtidige planer er nødvendig før godkjenning av detaljplan.

6. Rekreasjonsverdi

Tyska og Hollenderen er i dag et populært turområde, noe som er godt dokumentert gjennom vår oppslutning på sosiale medier.

Dette kommer av at området er lett tilgjengelig for mennesker i alle aldersgrupper. Med tanke på at området rundt indre havn snart er fullt utbygd, og Jernbanetomten er prosjektert for bebyggelse, er Tyska og Hollenderen et verdifullt friluftsområde spesielt med tanke på handikappede og funksjonshemmede.

Tyska og Hollenderen er flatt i motsetting til de andre sjønære friluftsområder i byen. Dette gjør området attraktivt nettopp for denne gruppen. Vi treffer på mennesker i denne gruppen hele tiden, og de sier det er fantastisk å komme seg ut i naturen ved fjorden.

Eldrebølgen er over oss. For at eldre skal kunne bo så lenge som mulig i eget hjem, er bevegelse viktig. Dette gir en helsemessig gevinst og motvirker overfylte sykehjem. Eldre mennesker føler seg mer selvstendige og lykkelige, noe som også fører til en friskere eldre befolkning. XXV

Tyska og Hollenderen bør beholdes som natur og friluftsområder.

7. Manglende/ foreldet dokumentasjon i detaljplan.

Hele detaljplan er basert på foreldet dokumentasjon. Det er også påvist manglende dokumentasjon med tanke på nyere viten.

- 7.1 Miljødirektoratet lanserte 27.10.2020 et brev til kommunene hvor de pålegger dokumentasjons plikt ved bygging av boliger på eller i randsonen av biologiske deponier.

Tyska er å betegne som et biologisk deponi, da mesteparten av området er fylt opp av treflis. Det finnes treflis i området helt ned til tretten meters dybde. XXVI

Grunnforholdene på Tyska er kjent viten, men en metangassundersøkelse mangler. Vi viser til tidligere brev om gassdannelser i grunnen. XXVII

Vi mener dette berører hele reguleringsplanen for områdene. Ut ifra hva vi vet i dag og tatt i betraktning nye retningslinjer fra Miljødirektoratet som støttes både av Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet. XXVIII Vi siterer:

Vi anbefaler generelt at det ikke bygges boliger, (...) på nedlagte deponier hvor det er gassdannelse eller i randsonen til disse deponiene.

Dette forholdet er nok det alvorligste tilfellet av manglende dokumentasjon i detaljplanen.

- 7.2 Fare for utglidning av området er av utbygger i detaljplan vurdert til «middels stor(4)». Denne vurderingen er basert på foreldet dokumentasjon. Pr. idag fremstår spuntvegg rundt området som oppråtnet. Vi finner det meget risikofyllt hvis detaljplan blir godkjent på grunnlag av ufullstendig dokumentasjon.

Miljø- og forurensningsdirektoratet har i flere brev påpekt at utglidningsfare ikke er tilstrekkelig utredet, henholdsvis i 2013 og 2015 i forbindelse med grave-tillatelse og forlenget gravetillatelse. Bemerkning var at graving i området ikke kunne tillates før dette var utredet. NVE har også bemerket dette i sin høringsuttalelse nå i 2021.

- 7.3 I detaljplan står det at det ikke er påvist kvikkleire i planområdet.

I 2017 gjorde Halden Kommune en grunnundersøkelse i forbindelse med bygging av ny vei og fjernvarmetrase gjennom området. Det ble boret i grunnen og gjort funn av bløt leire.

Sitat fra Multiconsult, geoteknisk vurdering, 23.01.2018. Oppdrag: Halden kommune, VA Tyska/ Hollenderen. Boring under jernbanen. Punkt 2.

Totalsonderingene viser i det øverste laget friksjonsmateriale, trolig sand og silt, og fra 12-14 m dybde viser totalsonderingene liten motstand- trolig bløt leire.

Dokumentasjon på at det ikke er fare for kvikkleireras må framskaffes hvis detaljplan skal kunne godkjennes. Hvis ikke kan ansvar for ras i fremtiden rettes direkte mot kommunen.

På grunnlag av manglende dokumentasjon i detaljplan, forventer vi at hele områdereguleringen, både Tyska og Hollenderen, legges ut til ny offentlig høring.

8. Arkitektur.

God byutvikling handler også om å ta vare på de lange linjene i historien.

Vi slutter oss til Institutt for Landskapsarkitekturs uttalelse:

«Det tas ikke hensyn til byens eksisterende karakter og hvordan det nye anlegget forholder seg både arkitektonisk og landskapsarkitektonisk til øvrig bystruktur. Det historiske bylandskapet er det urbane området forstått som et resultat av en historisk lagdeling av kultur- og naturverdier og egenskaper. Det historiske bylandskapet strekker seg ut over «det historiske sentrum».

Siktlinjene fra Rød over fjorden og til festningen mot øst er vesentlige verdier for hele Halden by. Forslag til den nye reguleringsplanen tar ikke hensyn til dette. I planen er sjøutsikten fra Rød redusert til en smal korridor mellom to parallelle linjer.

Vi etterlyser en mer detaljert og realistisk analyse av siktlinjene fra Rød Herregård, og anbefaler at det lages prospekttegninger av hvordan bygningene påvirker utsikten fra Rød Herregård.

9. Økonomi.

Reguleringsplanen inneholder ikke noe totalbudsjett. Imidlertid vil dette prosjektet kunne innebære ekstraordinære kostnader for kommunen. Se punkt 1.

Hvis det skulle vise seg å være metangass på området, kan dette medføre en stor uforutsett utgift. Se punkt 1 og 7.

Vi har i tre måneder etterspurt et budsjett som innebærer alle opplysninger om lønnsomheten i prosjektet. Dette budsjettet bør inneholde innkjøpssum, estimerte utgifter for sanering av giftig avfall, utgifter til infrastruktur som vei, parkanlegg og lekeplasser, utgifter til saksbehandling og veiforbindelse til resten av byen. Den bør også ha et punkt som omhandler risiko og uforutsette utgifter. Alt dette regnet opp mot salgssum.

Siden dette ikke finnes så ser borgerinitiativet «Stans utbygging av Tyska og Hollenderen i Halden» så stor risiko ved hele dette prosjektet, at det må betegnes som uforsvarlig.

Vi holder Halden Kommune ansvarlig for at alle kostnader ved prosjektet er kjent og lagt fram for kommunestyret. Dette bør foreligge før en detaljregulering godkjennes.

Mottakeradresser

Mottakere

postmottak@halden.kommune.no

Medlemmer av Hovedutvalg for plan og teknisk, Halden kommune:

Leder Øivind Holt, MGD, Nestleder Jens Bakke, SP, Helge Bergseth Bangsmoen, AP, Gunn Mona Ekornes, SV, Ann Helene Bakke, V, Sara Langbråten, R, Terje Martin Lie, H, Ragnhild Hartvigsen Løchen, H, Jan Erik Herft, H, Bjørg Kristin Lund, H, Henrik Rød, FRP

Varamedlemmer av Hovedutvalg for plan og teknisk, Halden kommune

Simen Paulsen, MDG, Wenche Olsen, AP, Ragnhild Saakvitne, SP, Jan Tore Harlyng, R, Guri-Anne Hauan, SV, Frode Tennebø, V, Anne-Birgit Mørkved, MDG, Kolbjørn Weme, , AP Erlan Aastebøl, H, Håvard Tafjord, H, Solveig Helene Sørtorp, H, Sandra Lexander, H, Frode Bilsbak, KRF, Ole Marius Staal Torvmark, H, Egil Hult, PP, Camilla Grettland, FRP, Laila Tajet Andersen, PP

Kopimottakere

Ordfører Anne-Kari Holm i Halden kommune anne-kari.holm@halden.kommune.no

Gruppeledere i politiske partier i Halden

Arbeiderpartiet, Linn Laupsa. Fremskrittspartiet, Per-Egil Evensen. De grønne, Johan Johansen. Høyre, Thor Håkon Edquist. Kristelig folkeparti, Dagfinn Stærk. Pensjonistpartiet, Per Kristian Dahl. Rødt, Linn Elisabeth R. Andersen. Senterpartiet, Jens Bakke. Sosialistisk venstreparti, Fridtjof Dahlen. Venstre, Joakim Karlsen. Uavhengige, Roger Andre Olsen.

Fylkesmannen (Statsforvalteren) i Oslo og Viken, Klima og miljøavdeling ved Siri Haug fmoasiha@fylkesmannen.no, fmovpost@fylkesmannen.no

Miljødirektoratet ved saksbehandler Eli Mathisen, avd.dir.MaritKjeldby, Dir.EllenHambro post@miljodir.no

Norsk maritimt museum ved Jørgen Johannessen jorgen.johannessen@marmuseum.no
fellespost@marmuseum.no

- [I] Lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven)
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-03-13-6>
- [II] Planbeskrivelse for Detaljregulering for Tyska, side 15
http://tyska.bokstedet.no/planbeskrivelse_13.05.2015.pdf
- [III] Som over.
- [IV] Svar på oppdrag om veiledning på deponiområdet, Miljødirektoratet. 26.10.2020
http://tyska.bokstedet.no/metan/bygging_pa_nedlagte_deponier.pdf
- [V] Halden Arbeiderblad, 6. januar 2021
<https://www.ha-halden.no/nve-etterlyser-mer-fakta-om-flom-og-ras-i-tyska-planen/s/5-20-914837?&session=18f9263f-088d-4733-b628-7ad5827d3a34>
- [VI] Forstrøm, O. Fredrikshald i 250 aar. 1915, bind 1, s 64 (note) og s 66
https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2011042706054
og Kart over Fridrichshald 1739 http://tyska.bokstedet.no/bilder/halden_1739.jpg
- [VII] Kulturminneloven paragraf 9
https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50/KAPITTEL_2
- [VIII] Kart fra konsekvensutredning, vedlegg til detaljreguleringsplan
http://tyska.bokstedet.no/bilder/lekeplass_i_buffersone.jpg
- [IX] Planbeskrivelse, s 13. Kap 3.7
http://tyska.bokstedet.no/planbeskrivelse_13.05.2015.pdf
- [X] Tidligere innspill:
Brev til kommunelegen
http://tyska.bokstedet.no/brev/brev_til_kommunelegen.pdf,
Advarsel om gassdannelse i grunnen
http://tyska.bokstedet.no/brev/brev_til_hovedutvalg_om_metan.pdf og
Åpent brev til Hovedutvalg for plan og teknisk
http://tyska.bokstedet.no/div/brev_hovedutvalget_plan_teknisk.pdf
- [XI] Video av antent gass
<http://tyska.bokstedet.no/metan/>
- [XII] Forlenget gravetillatelse fra Klima og forurensningsdirektoratet 6.11.2012
http://tyska.bokstedet.no/forurensing/forlenget_tillatelse_til_graving_md_2012_11_6.pdf
- [XIII] Se note VI
- [XIV] Rapport arkeologisk registrering under vann for området Tyska og Hollenderen, Halden kommune Saksnummer: 2014123 Tori Falck Norsk Maritimt Museum –)
http://tyska.bokstedet.no/div/nmm_rapport_tyska_og_hollenderen_2014.pdf
- [XV] Kulturminneloven paragraf 16
https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50/#KAPITTEL_5

[XVI]Tiltaksplan for graving i forurenset grunn, Cowi, 24.01.2011. Kap 5.1.4

http://tyska.bokstedet.no/forurensing/h4_tiltaksplan_for_graving_i_forurenset_grunn_cowi_2011-01-24c.pdf

[XVII]Halden kommunes nettsider. Andre populære badeplasser.

<https://www.halden.kommune.no/tjenester/helse-og-mestring/miljorettet-helsevern/badeplasser-i-halden/andre-populare-badeplasser.7288.aspx>

[XVIII]Tiltaksplan for graving. Vedlegg J, «CCA-impregneringsverket»

http://tyska.bokstedet.no/forurensing/kart/cowi_24.01.2011_s_150_cca_impregneringsverket.jpg

[XIX]Privat fotografi. <http://tyska.bokstedet.no/bilder/drone1.jpeg>

[XX]Tiltaksplan for graving. Kap 10, Se note XVI

[XXI]E-post fra Halden kommune ved Kristine Schneede, fagleder Byggesak, 22.01.2021

http://tyska.bokstedet.no/forurensing/svar_oppfolgende_sprsm1_masser_fra_impregneringsverket.eml

[XXII]Søknad om ferdigattest for tiltaket "vva og fjernvarme, Tyska – Hollenderen, Cowi, 17.3.2020. Vedlagt deklarasjon avfallsmottak.

http://tyska.bokstedet.no/forurensing/sok_om_ferdigatt_2020.pdf

[XXIII]Undersøkelser av mulig utlekking av miljøgifter til sjø/elv fra arealer ved Tistas munning der det tidligere har vært impregneringsverk, NIVA, 07.03.2003

http://tyska.bokstedet.no/forurensing/niva_4639-2003%20undersokelser_av_mulig_utlekking_avmiljogifter.pdf

[XXIV]Som VIII

[XXV]Stortingsmelding 18. (2015–2016) Kapittel. 4.1.1

<https://www.regjeringen.no/contentassets/9147361515a74ec8822c8dac5f43a95a/no/pdfs/stm201520160018000dddpdfs.pdf>

[XXVI] Se note II

[XXVII]http://tyska.bokstedet.no/brev/brev_til_hovedutvalg_om_metan.pdf

[XXVIII] Se note IV